

УДК [343.541:340.134] (477)

Баша Катерина Анатоліївна –

студентка 3 курсу,
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Kateryna A. Basha–

3d year student,
Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute of the
Yaroslav Mudryi National Law University
(106 Pushkinska St., Kharkiv, 61024, Ukraine)

Ратифікація Стамбульської Конвенції як спосіб утвердження гендерної рівності в суспільстві: проблеми українського законодавства

Статтю присвячено проблемним питанням ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству та імплементації її положень до національного законодавства. Авторка приділяє увагу дослідженню причин гендерної дискримінації та гендерної нерівності. Основний акцент зроблено на необхідності криміналізації такого сексуального злочину, як каліцтво жіночих статевих органів. Проаналізовано положення національного законодавства, визначено проблемні питання, які потребують законодавчого уточнення, та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: Стамбульська Конвенція, гендерно обумовлене насильство, каліцтво жіночих геніталій, гендерна дискримінація, гендер.

Статья посвящена проблемным вопросам ратификации Конвенции Совета Европы о предотвращении насилия в отношении женщин и домашнего насилия, и имплементации ее положений в национальное законодательство. Автор уделяет внимание исследованию причин гендерной дискриминации и гендерного неравенства. Основной акцент сделан на необходимости криминализации такого сексуального преступления, как увечье женских половых органов. Проанализированы положения национального законодательства и отмечены проблемные вопросы, требующие законодательного уточнения.

Ключевые слова: Стамбульская Конвенция, гендерно обусловленное насилие, увечье женских гениталий, гендерная дискриминация, гендер.

K.A. Basha Ratification of Istanbul Convention as a Way of Affirmation of Gender Equality in Society: Problems of Ukrainian Legislation

This article is devoted to the problem of woman rights, gender equality and gender discrimination in society. The author affirms that the disparity between women and men is a consequence of some historical processes, traditions, customs, assertion of stereotypes. Women's unequal position in society is observed not only in public domain, but also in private relations. A number of sexual crimes increases every day. Women suffer from violence, because of their sex. Such situation is called gender-related violence. The author affirms that in such a way men try to demonstrate their power, authority, dominant position in society. The problem of gender discrimination is going to be international problem. That is why within the framework of Council of Europe so-called Istanbul Convention was created. This document determines main form of sexual crimes and proposition of their criminalization. One of the most dangerous sexual crime is mutilation of women's genitals. Such crime is widely spread across Africa, Latin America, India, and Maldives. But the process of emigration is going to be a cause of expansion of this crime in Europe. That is why Istanbul Convention insists on criminalization of this action. Ukraine ratified Istanbul Convention in 2017, but with some amendments in national legislation. In the author's opinion such amendments can influence negatively the process of affirmation of gender equality in

society, change initial goals of Istanbul Convention. Besides, they can be causes of legal practice problems and collisions. The author says that the way of solving such problems is either legislative changing or elaboration of judicial practice.

Keywords: *Istanbul Convention, gender-related violence, mutilation of women's genitals, gender discrimination, gender.*

Постановка проблеми. Інтеграція України до Європейського співтовариства зумовлює необхідність проведення численних реформ, які стосуються багатьох сфер суспільного життя. Одним із пріоритетних завдань на цьому шляху є гарантування рівних прав чоловіків та жінок. Процес становлення гендерного паритету як складової державної політики зумовлює необхідність проведення не лише низки заходів соціального характеру, а й регламентації цього питання на законодавчому рівні, оскільки, будучи одним із найдієвіших суспільних регуляторів, право здатне активно впливати на організацію суспільного життя та відігравати провідну роль в питаннях забезпечення гендерної рівності. Боротьба з дискримінацією за ознакою статі, викорінення усталених гендерних стереотипів супроводжуватимуться успіхом лише у разі використання цілого комплексу правових заходів та засобів, у тому числі й кримінально-правових. Одним із прогресивних кроків на шляху до забезпечення гендерної рівності є ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству (далі – Стамбульська Конвенція). Проте імплементація норм Конвенції українськими законодавцями ставить під загрозу ті цілі та принципи, що закладені в основу цього документа. У зв'язку з цим актуальним є аналіз спірних питань і положень, що можуть призвести до численних колізій та проблем на практиці, і презентація можливих шляхів їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення гендерної рівності в кримінальному праві досліджується у наукових працях О. М. Рудневої, К. Б. Левченко, Н. В. Аніщук, О. В. Харитонової., О.О. Уварової, К.М. Плутицької та інших.

Невирішені раніше проблеми. Незважаючи на те, що важливі правові аспекти гендерної політики знайшли своє відображення у науковому доробку вищезазначених вчених, окремі питання, що безпосередньо пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи про

запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, ще достатньою мірою не дістали теоретичного та практичного вирішення. Зокрема, вилучення з тексту закону поняття «гендер» майже повністю зводить нанівець охорону тих суспільних відносин, на захист яких спрямована Конвенція. Крім того, криміналізація такого діяння, як каліцтво статевих органів, викликає чимало наукових дискусій, оскільки Стамбульська Конвенція передбачає встановлення відповідальності за такий сексуальний злочин, як каліцтво жіночих геніталій, що за своїм змістом не є тотожним тому поняттю, що відображено в українському законодавстві.

Метою цієї статті є розгляд тих проблемних питань, які можуть виникнути на практиці у зв'язку з імплементацією українськими законодавцями норм Стамбульської Конвенції та криміналізацією такого злочину як каліцтво статевих органів.

Завданнями статті є: аналіз положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, розгляд такого злочину, як каліцтво жіночих геніталій, аналіз Закону України, що передбачає внесення змін до Кримінального Кодексу з метою реалізації положень Стамбульської Конвенції, виокремлення тих спірних питань, що супроводжують імплементацію норм Конвенції в українське законодавство.

Виклад основного матеріалу. Потужний феміністичний рух 19-20 ст. став однією з основних причин актуалізації проблем гендерної ідентичності, гендерної нерівності та дискримінації. Дослідження цих питань призвело до того, що поняття «гендер» почало розглядатися змістовніше, адже до 70-х років 20 століття не викликало сумнівів міркування про те, що «гендер» визначається статтю людини. Саме біологічну стать, хромосоми та гормони вважали основними детермінантами «жіночого» та «чоловічого» в людській поведінці. Учені досліджували соціальні розбіжності саме з цієї

позиції. Навіть розподіл роботи вважали біологічно обумовленим. За такого підходу поняття «гендер» повністю ототожнювали з поняттям біологічної статі, що в свою чергу породжувало виникнення шаблонних уявлень в суспільстві, згідно з якими жіночій статі відповідала фемінна гендерна поведінка, а чоловічій – маскулінна [1 с. 43].

Саме такий підхід став однією з причин поширення гендерної дискримінації та гендерної нерівності в суспільстві. Традиційне уявлення про те, що чоловіки від природи є більш сильнішими, витривалішими за жінок призвело до вкорінення гендерних стереотипів, які й досі перешкоджають всебічному розвитку жінок, їх самореалізації, кар'єрному зросту. Поширене уявлення про те, що жінки мають виконувати роль хранительки вогню, матері, домогосподині, а чоловіки – роль годувальника, глави родини, воїна, обмежують жінок не лише в професійному розвитку, а й в доступі до ресурсів.

Статистика показує, що чоловіки та жінки зосереджені здебільшого в різних сферах та галузях економіки й виробництва. Якщо жінки здебільшого зайняті в сфері освіти, культури, охорони здоров'я та сфері послуг, то чоловіки займаються бізнесом, політикою, фінансами, тобто мають доступ до більш престижних та високооплачуваних робіт. Ця ситуація, коли люди однієї статі переважають у певному сегменті ринку праці, а люди іншої статі – в іншому, називають горизонтальною сегрегацією. Це такий механізм гендерного поділу, який означає поділ ринку праці на так звані “жіночі” та “чоловічі” професії або спеціалізації, які оплачуються по-різному, – “жіночими” є ті професії й спеціалізації, де зарплата в середньому нижча [1 с. 84]. Така різниця в оплаті праці є однією з форм обмеження доступу жінок до економічних ресурсів.

Проте навіть ті ситуації, коли жінки та чоловіки зайняті в одній сфері та галузі, створюють неоднакову можливість для кар'єрного зросту представників різних статей. Для прикладу розглянемо сферу освіти. Традиційно вважається, що освітянська діяльність є суто жіночою справою. Проте в вищих навчальних закладах керівні професії обіймають чоловіки. Ректорок вишів в Україні лише 3, також меншість становлять проєкторки, завідувачки кафедр. Офіційних обмежень за

статтю обіймати керівні посади не існує, проте на практиці жінкам доволі складніше підійматися кар'єрними сходинками нагору. Така ситуація є проявом хоча й негласного, проте домінування чоловіків в суспільстві, зосередженні в їх руках влади та економічних ресурсів, поширення гендерної нерівності.

Проте професійна та публічна сфери суспільного життя є не єдиними, де жінки зазнають утиску та обмежень. В особистих відносинах також поширена дискримінація за ознакою статі, що зокрема проявляється через явище гендерного насильства.

Термін гендерне насильство використовується для відмінності звичайного насильства від насильства, що направлене на приватних осіб чи на групи осіб на підставі статі (гендерної ознаки). Воно включає дії, що завдають фізичної, психологічної, сексуальної шкоди чи страждання, погрозу таких дій, примус та інші обмеження свобод всупереч принципу гендерної рівності [2 с. 19]. Гендерне насильство є способом встановлення владного режиму – системи побудованої на домінуванні та підпорядкуванні одних груп людей над іншими. За статистикою від гендерного насильства найчастіше потерпають саме жінки. Це, зокрема, пояснюється історично нерівним співвідношенням сил чоловіків та жінок, їх залежним становищем, сегрегацією на ринку праці, гендерними стереотипами.

Одним із проблем, що супроводжують гендерне насильство та сприяють його поширенню є проблема стереотипізації більшості сексуальних злочинів. Вона полягає в тому, що вся провина за насильство та інші статеві злочини приписується здебільшого жінкам, які, так би мовити, самі зваблюють чоловіків і тим самим штовхають їх на вчинення злочинів. Витоки цієї проблеми пов'язані перш за все із стійкими гендерними стереотипами щодо місця жінки в суспільстві. Усталені погляди щодо домінування чоловіків у всіх сферах суспільного життя, включаючи й особисту, призводять до того, що жінка розглядається як річ, предмет для задоволення потреб чи засіб розваги. Це у свою чергу породжує не лише численні правові проблеми, а й психологічні. Потерпілі від сексуальних злочинів дуже часто замовчують факт їх вчинення, боячись розголосу та суспільного

осуду. Нечутливе ставлення до жінок стає причиною повторної віктимізації, адже недостатній та неефективний правовий захист підвищують ризик нараження жертви на повторне насильство.

Цінність гендерної рівності має утверджуватися не лише в суспільстві загалом, а й в окремих його інституціях. З цією метою в рамках Ради Європи була розроблена Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Даний акт спрямований на захист жінок від усіх видів насильства, сприяння викоріненню дискримінації щодо жінок у будь-яких її проявах, сприяння рівноправності між жінками та чоловіками та розширення прав жінок. Тривалий час депутати Верховної Ради України затягують з ратифікацією цієї Конвенції, вбачаючи в ній загрозу сімейним та моральним цінностям, популяризацію нових гендерних ролей та одностатевих стосунків, а все через наявний в тексті термін «гендер». Зрештою в 2017 році Верховна Рада прийняла закон, що передбачає внесення змін до Кримінального Кодексу у зв'язку з підготовкою до ратифікації. Проте ці зміни викликають гостру дискусію серед науковців та практиків.

По-перше, з тексту закону було повністю вилучено поняття «гендер», хоча ключовою метою Стамбульської Конвенції є боротьба з гендерно обумовленим насильством стосовно жінок, яке Конвенція визначає як насильство, спрямоване проти жінки через те, що вона жінка (таке, як примусовий аборт, ушкодження жіночих статевих органів), або яке жінки переживають частіше за чоловіків (таке як сексуальне насильство, зґвалтування, переслідування, сексуальне домагання, домашнє насильство, примусовий шлюб, примусова стерилізація) [3 с.17]. Таким чином законодавці закривають очі на те, що жінки масово наражаються на насильство і потерпають від нього більше, ніж чоловіки, та ігнорують проблему гендерної дискримінації в суспільстві.

Крім того, поняття «гендер» Стамбульська Конвенція визначає як соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належним жінкам і чоловікам [3 с. 17]. Це поняття є ключовим, оскільки означає не те саме, що біологічна стать, а виступає соціальним

конструктом. Люди однієї статі можуть мати різні гендерні ідентичності, а така імплементація норм Конвенції позбавляє їх захисту та можливості обстоювати свої права.

Однією з цілей Стамбульської Конвенції є криміналізація тих сексуальних злочинів, від яких найчастіше потерпають жінки. Одним із таких злочинів є каліцтво жіночих геніталій. Об'єктивну сторону цього злочину Конвенція визначає як: а) видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого іншого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора; б) примушування жінки до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до цього; с) підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до цього [3 с. 67].

Загалом мова йде про повне або часткове видалення зовнішніх жіночих статевих органів. Виділяють три основні види каліцтва жіночих геніталій – кліторідектомія, ексцизія та інфібуляція (фараонове обрізання). Небезпечність цих дій полягає в тому, що не всі жінки виживають після таких операцій, а ті, хто вижив нерідко уникають серйозних травм та наслідків, таких як порушення менструації, безпліддя, хронічні вагінальні та тазові інфекції. Безпосередньо під час таких процедур жінки можуть постраждати від сильної кровотечі, болювого шоку, наражаються на небезпеку тих захворювань, що передаються через кров (ВІЛ, гепатит). Крім того, можуть розвинути серйозні психологічні захворювання, нервові зриви, депресії.

Історично витоки каліцтва жіночих статевих органів простежуються у культурах, що наслідують такий обряд. Дівчина не вважається дорослою або повноцінною жінкою до тих пір, поки вона не пройде таку «операцію». У такий спосіб зберігається незайманість незаміжніх жінок, стримуються сексуальні спонукання та зміцнюється їхня сексуальна вірність чоловікові. Все це супроводжується міфами про те, що повне або часткове видалення жіночих геніталій дозволяє досягти більшої охайності, бажано з косметичної точки зору, і робить пологи більш безпечними для дитини тощо [4 с. 68].

На сьогоднішній день такий жорстокий звичай широко поширений в країнах Африки, Латинської Америки, Мальдівах, Індії, Таїланді.

Більшість процедур проводяться не в медичних умовах, а місцевими знахарками чи чаклунками, що також сприяє збільшенню смертельних випадків та непоправних каліцтв. Крім того, викликає занепокоєння той факт, що практика каліцтва жіночих статевих органів стає проблемою європейських держав, хоча історично й культурно ніколи не була їй притаманна. Це пояснюється активною еміграцією вихідців з країн Африки, Азії та Латинської Америки, які, осідаючи на європейському континенті, поширюють свої традиції та звичаї.

Каліцтво жіночих геніталій є однією з найжорстокіших форм дискримінації стосовно жінок, тому боротьба з цим явищем ведеться на міжнародному рівні. Щодо України, то національне законодавство тривалий час не містило відповідного складу злочину. Лише ратифікація Стамбульської Конвенції стала поштовхом до внесення відповідних змін до Кримінального Кодексу і криміналізації даного діяння, але не в такій редакції, що викладена в тексті Конвенції.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» передбачає нову редакцію ст. 121 ККУ. Вона викладена наступним чином: «Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів...» [5]. Як бачимо, законодавець врахував положення Стамбульської Конвенції «надмірно», адже Конвенція вимагає лише каліцтва жіночих геніталій, тоді як український законодавець вживає поняття «каліцтво статевих органів», що за своїм змістом не є однаковим і включає в себе й каліцтво чоловічих статевих органів. Такий підхід на практиці викликати чимало суперечностей, оскільки невідомо як бути в ситуації з процедурою чоловічого обрізання, яка широко розповсюджена серед представників певних релігій, оскільки формально вона підпадатиме під ознаки складу злочину, передбаченого ст. 121 КК.

В такому випадку більш вдалою видається редакція ст. 126-1 КК, яку деякі депутати пропонували включити до Кримінального

Кодексу і викласти наступним чином: «Стаття 126-1. Каліцтво жіночих геніталій 1. Умисне каліцтво жіночих геніталій, вчинене чоловіком чи іншою жінкою, за відсутності добровільної згоди потерпілої...» [6]. Проте така пропозиція була відхилена з тих мотивів, що дані діяння охоплюються чинними статтями 121-128 КК залежно від наслідків і відбувається зайва деталізація діяння, яке вже заборонено Кримінальним Кодексом. Але саме у зв'язку з відсутністю законодавчої деталізації можливе виникнення численних практичних проблем. Зокрема, це пов'язане з тим, що всі справи, які стосуються каліцтва жіночих статевих органів можна умовно поділити на дві групи залежно від мети та умислу. До першої групи слід віднести діяння, які здійснюються умисно, без згоди жінки, із спеціальною метою – релігійною, традиційною тощо. До другої групи належать ті діяння, які лише формально підпадають під визначення «каліцтво жіночих статевих органів». До них слід віднести операції, що здійснюються за медичними показниками та косметичні процедури (пірсинг). Очевидно, що дані процедури не є суспільно небезпечними та кримінально караними. Проте законодавець не проводить правової різниці між діями, вчиненими на виконання релігійних традицій, та діями, що є медично обґрунтованими або здійснюються виключно в естетичних цілях, оскільки диспозиція даного складу злочину сформульована лише в загальному вигляді. Це в свою чергу може викликати чимало практичних проблем, які можна вирішити або шляхом внесення змін до законодавства, або шляхом вироблення відповідної судової практики, але це у свою чергу є тривалим процесом.

Висновки. Нерівність чоловіків та жінок є явищем, що склалося історично, і яке продовжує існувати і на сьогоднішній день. Боротьба з гендерною дискримінацією та захист жінок є одним із пріоритетних завдань України на шляху до європейської інтеграції та розбудови правової держави. Жінки потерпають від дискримінації не лише в публічній сфері, а й в приватній. Чимало з них стають жертвами гендерно обумовленого насильства, яке є крайнім проявом гендерної дискримінації та прямим порушенням прав жінок. Неухильне зростання темпів гендерного насильства викликає занепокоєння світового співтовариства. У

зв'язку з цим в рамках Ради Європи була прийнята Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству. Цей документ є комплексним, оскільки охоплює заходи з запобігання насильству, захисту його жертв, рекомендує державам встановити відповідальність за найсерйозніші сексуальні злочини. Україна готується до ратифікації Конвенції, однак законодавець на шляху до імплементації механізмів конвенції в національну правову матерію припускається серйозних неточностей та прогалин, якими ставить під загрозу досягнення цілей, яких прагне Стамбульська Конвенція. Очевидно, що

дані питання потребують законодавчого вирішення та вироблення відповідної судової практики, а також подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за редакцією М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К. : Критика, 2017. – 224 с.
2. Аніщук Н. В. Виникнення та сутність феномена гендерного насильства: історикоправовий екскурс / Н. В. Аніщук // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 18-22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08anvipe.pdf>.
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська Конвенція). Довідник для членів парламенту. – К. : К.І.С., 2013. – 108 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/1680096e45>.
4. Виклики для українського законодавства, пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: за результатами круглих столів: 16 червня 2016 року, Верховна Рада України; 29 червня 2016 року, ХНУВС. – К. : [ФОП Москаленко О.М.], 2016. – 140 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/convention_final_a5_web.pdf.
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 № 227-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2018. – № 5. – Ст. 34.
6. Порівняльна таблиця до Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 08.02.2017 № 4952. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/pt2/reports.ptable?ptid=19417>.

References:

1. Hender dlia medii: pidruchnyk iz hendernoї teorii dlia zhurnalistyky ta inshykh sotsiohumanitarnykh spetsialnostei / za redaktsiieiu M. Maierchuk, O. Plakhotnik, H. Yarmanovoi. – K. : Krytyka, 2017. – 224 p.
2. N. V. Anishchuk, Vynyknennia ta sutnist fenomena gendernoho nasylstva: istorykopravovy ekskurs / N. V. Anishchuk // Forum prava. – 2008. – No. 1. – Pp. 18-22 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08anvipe.pdf>.

3. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy (Stambulska Konventsiiia). Dovidnyk dlia chleniv parlamentu. – K. : K.I.S., 2013. – 108 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://rm.coe.int/1680096e45>.

4. Vyklyky dlia ukrainskoho zakonodavstva, pov'iazani z ratyfikatsiieiu Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu shchodo zhinok ta domashnomu nasyilstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy: za rezultatamy kruhlykh stoliv: 16 chervnia 2016 roku, Verkhovna Rada Ukrainy; 29 chervnia 2016 roku, KhNUVS. – K. : [FOP Moskalenko O.M.], 2016. – 140 p. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/convention_final_a5_web.pdf.

5. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy z metoiu realizatsii polozhen Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy : Zakon Ukrainy vid 06.12.2017 No. 227-VIII // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). – 2018. – No. 5. – St. 34.

6. Porivnialna tablytsia do Zakonu Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy u zv'iazku z ratyfikatsiieiu Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy” vid 08.02.2017 No. 4952. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/pt2/reports.ptable?ptid=19417>.